

Tuaregerna, uranet – och **bananteorin** om terrorism

Den brittiska antropologen Jeremy Keenan har i artiklar och böcker om Sahara och tuaregfolket på senare år berättat om Sahelregionen och dess befolkning. Sär-

skilt efter händelserna den 11 september 2001 har dessa trakter uppmärksammats av dem som jagar al-Qaida och dess allierade. Men vad döljer sig bakom ytbilden?

Ung tuaregkvinna med sitt barn i byn Akoubounou, Abalakprovinsen, Niger. Foto: Rebecca Gustafson/Usaid

I sin bok "The Dark Sahara" hävdar Keenan att tuaregfolket i Sahara, och det algeriska folket i allmänhet, fanns bland dem som betalade priset för 11 september. Det skriver Dennis Sammut i en recension av Jeremy Keenans bok "The Dark Sahara: Americas War on Terror in Africa", som kom 2009.

Den algeriska militären-säkerhetsapparaten övertygade Bush-administrationen att den var engagerad i ett krig med al-Qaida och dess allierade i Nordafrika. Och att Sahara var ett område där al-Qaida-terrorister kunde hitta en fristad.

Keenan anklagar, enligt Sammut, Bush-administrationen för att ha skapat en förenklad bild av situationen i Sahel. Den bilden kallar han "bananteorin om terrorism". Enligt denna "bananteori" skulle horder av al-Qaida-agenter flyttat från Afghanistan och Pakistan, genom Somalia.

I Sahel-regionen skulle dessa sedan ha kommit att kopplas ihop med militanta islamister från Maghreb, Nordafrika. Simsalabim så uppstår "Al-Qaida i Islamiska Maghreb". Detta som den tänkta följden av terroristernas rörelser över detta väldiga halvmånformade – bananformade – område, får man förmoda.

Skapade en berättelse ...

Den algeriska regeringen gick enligt Keenan ännu längre. Incidenter skapades, bland annat kidnappningar av europeiska turister. Syftet var att bevisa förekomsten av ett terroristhot i

Sahel. För många är Sahara den sista utposten, en oförstörd del av världen. Hållbar turism under 2001 och 2002 hade börjat ge regionen och dess människor en försörjning, återskapa en del av välbefindandet från tiden för karavanvägarna under tidigare århundraden. Kidnappningar av turister, och påståendena om terrorister som löpte amok i regionen bromsade denna process.

I januari 2004 såg Bushs Pan-Sahel-initiativ (PSI) dagen. USA:s trupper, specialförband och "entreprenörer" skulle sättas in i Mauretania, Mali, Niger och Tchad. År 2005 hade PSI expanderat genom det Trans-Sahariska Anti-terrorisminitiativet (TSCTI) till att även omfatta Senegal, Nigeria, Marocko, Algeriet och Tunisien. Detta kopplar samman två av Afrikas största olje- och gasproducerande regioner, Algeriet och Nigeria, i ett militärt säkerhetsarrangemang vars arkitektur var amerikansk.

Utan "verkliga" terrorister i regionen, försökte USA via regionens förtryckarregimer provocera fram "förmodade terrorister". Algeriska polisen provocerade fram kravaller i staden Tamanrasset i Niger. En påhittad mordanklagelse mot en tuaregminister var utformad för att utlösa ett tuareguppror. I maj 2006 flögs algeriska agenter, tillsammans med cirka 100 personer från USA:s särskilda insatsstyrka i hemlighet från Stuttgart till Tamanrasset. De begav sig in i norra Mali för att stödja ett kortlivat tuareguppror.

Keenan gör alltså gällande att den algeriska staten och Bush-administrationen konspirerade för att skapa en berättelse – på bekostnad av tuaregfolket i Sahara – som skulle tillåta USA att stödja den algeriska regeringen politiskt, ekonomiskt och militärt. I utbyte skulle Algeriet öppna sin energisektor för amerikanska intressen.

... som inte fungerade

Ökad politisk instabilitet och osäkerhet följde på öppnandet av denna påhittade front i det globala kriget mot terrorn. Detta, samt det ökande förtrycket från USA-stödda regimer och skador på lokala ekonomier och försörjningsmöjligheter, ledde till utbrott av tuareguppror i Niger i februari 2007 och i Mali några månader

senare, anser Keenan.

Problemet för USA var att de tuaregiska upproren blev ett bevis på att den politiska oron i Sahel ingenting hade att göra med islamisk extremism, i motsats till Washingtons desinformation. Istället var de ett resultat av den egna amerikanska falskspelspolitiken i regionen. Följden blev alltså vad CIA själva brukar kalla en "blow-back". En oförutsedd följdverkan av de egna dolda åtgärderna, enligt Jeremy Keenan.

Största urangruvan i Afrika

Den breda region där "Al-Qaida i Islamiska Maghrebs" verksamhet påstås äga rum, nämligen gränsområdena mellan södra Algeriet, norra Niger och norra Mali, är ett av världens mest mineralrika områden. Det påpekar Jeremy Keenan i en egen artikel i tidskriften *Anthropology Today*. Där finns stora fyndigheter av uran, guld, koppar och andra mineraler, samt en expanderande olje- och gasprospektering.

Franska gruvbolag har, tillsammans med andra från Kanada, Australien, Kina, Sydafrika, Indien och Algeriet, snabbt ökat sin verksamhet i regionen. Till exempel började i maj

Tuaregisk smed. Foto: Garrondo

Tuaregernas traditionella områden i Afrika.

Tuaregkvinna från Mali.
Foto: Alain Elorza

Tuaregiskt smycke. Foto: dalmera

2009 det franska kärnkraftsföretaget Areva utvecklade en ny 1,5 miljard-dollar urangruva i Immouraren, Niger. Senast 2012 är den tänkt att bli den största urangruvan i Afrika och näst störst i världen. Åttio procent av Frankrikes energikonsumtion kommer från kärnkraft, och uranet köps nästan uteslutande från norra Niger.

Frankrike tar också snabbt en allt större del av den brittiska energimarknaden, särskilt inom kärnkraftsområdet. Storbritanniens intresse av att garantera säkerheten för denna urankälla kommer att öka, konstaterar Keenan.

Antropologens roll

Kan och bör antropologer arbeta i situationer som dessa? frågar sig Jeremy Keenan. Han svarar själv att i verkligheten faller frågan bort eftersom man troligen inte kommer att få tillstånd att arbeta i sådana områden. Nigers regering kommer exempelvis inte att tillåta utomstående, och minst av allt antropologer, att se dess krigsförbrytelser. Inte heller är forskningsfinansiering sannolik, anser Keenan:

När det gäller min egen erfarenhet, vilken inte är unik, arbetade jag redan på 1960-talet i fält för att dokumentera tuaregernas liv. När denna fruktansvärda situation började utvecklas befann sig tuaregerna i dubbel mening på fel plats. För det första bor de i ett hörn av världen där USA vill hävda sina egna geopolitiska intressen. För det andra lig-

ger en stor del av deras traditionella landområden ovanpå resurser som mer kraftfulla globala intressen vill åt.

Tuaregerna demoniseras därför av USA och världssamfundet som "knarkhandlare", "banditer", "upprorsmän" och "medarbetare till al-Qaida", hävdar Keenan. Inom loppet av sex år decimerades deras försörjningsmöjligheter, ytterligare marginalisering blev följden. Vad många tuareger nu ser och talar om är en värld inriktad på förstörelse av deras tuaregiska kultur, påpekar Keenan. Det minsta en antropolog kan och bör göra under sådana förhållanden är, menar Keenan, att på tuaregernas vägnar vittna om sanningen om vad som händer med folk under sådana förhållanden och hur de ser på sin situation, samt motverka lögn och desinformation från underrättelsetjänsternas byråer och deras politiska herrar. När det gäller att ingripa i gisslansituationer skriver Jeremy Keenan:

Jag menar att om antropologer har information som kan användas för att rädda livet på oskyldiga människor, då har de en moralisk skyldighet att göra det. Den fråga vi både som antropologer och världsmedborgare måste ställa oss är inte bara om vi gjorde rätt, utan om vi kunde ha gjort mer.

Henrik Persson

Fakta

- Jeremy Keenan: "Al-Qaeda Terrorism in the Sahara? Edwin Dyer's Murder and the Role of Intelligence Agencies". En artikel i *Anthropology Today* no 4, augusti 2009
- Jeremy Keenan: "Al-Qaeda in the Sahel", se: www.english.aljazeera.net/focus/2010/07/201071994556568918.html
- Dennis Sammut, recension av Jeremy Keenans "The Dark Sahara. America's War on Terror in Africa". *Pambazuka News* 2010/1/20, nr 466.

Tack till Martin Lindgren för faktatips.